

Pavel MAREK – Petr VOREL (edd.), *Pernštejnové v evropských dějinách*, Červený Kostelec: Pavel Mervart 2023, 327 s. ISBN: 978-80-74-65-633-0.

Kolektivní monografie vznikla v rámci aktivity vědeckých týmů Pavla Marka a Petra Vorla na Univerzitě Pardubice a byla vydána u příležitosti symbolického výročí třiceti let od konání výstavy a vědecké konference *Pernštejnové v českých dějinách*.¹ V úvodu, který připravil Pavel Marek, autoři nastínili cíle a smysl vzniku této publikace. Hlavním cílem je ukázat, kam se bádání o rodu zubří hlavy posunulo, a zároveň kladou důraz na mezioborovou spolupráci se specialisty z různých vědních oborů. Proto mezi autory monografie najdeme také historiky umění, kulturního historika nebo odborníci na staré tisky. Jak už napovídá název knihy, autoři zajímá především orientace rodu na různé zahraniční kulturní vlivy (zejména románské), propojení s evropskou šlechtou a císařským dvorem a konečně přenos těchto kulturních vlivů do českého prostředí. Autoři identifikovali hlavní složky kulturního přenosu: literaturu, módu, umění a architekturu, z nichž některé korespondují s tematickým zaměřením jednotlivých kapitol knihy. Dalším cílem recenzované monografie je představit okolnosti navazování vztahů Pernštejnského rodu se zahraniční šlechtou (především španělskou a italskou) a způsoby přenosu kulturních vlivů. Většina kapitol se věnuje období přelomu 16. a 17. století, některé však časový rámec překračují oběma směry.

Knihy je strukturována do dvou větších oddílů: *I. Ve službách království, Habsburků a vlastního pokolení* a *II. Reprezentace rodu: Pernštejnové jako zprostředkovatelé kulturních vlivů, mecenáši umění, sběratelé*. Monografie je dále členěna do deseti kapitol. První kapitola Petra Vorla nepřináší mnoho nových poznatků, spíše shrnuje autorovy dosavadní závěry k tématu cesty Viléma z Pernštejna do Itálie roku 1452 a často se vrací ke konferenci proběhlé před třiceti lety. Tato studie se zároveň věnuje nejstaršímu období, jež monografie pokrývá.

Druhá kapitola Vítězslava Prchala se výrazně vymyká stylistickému i obsahovému rámci ostatních kapitol této monografie. Jako jediná je uvedena úvodní citací a vyznačuje se velmi propracovanou historiografickou metodologií. Ostatní kapitoly se teorií a metodologií zabývají jen okrajově, zaměřují se především na konkrétní problém nebo pramen, který studují. Na rozdíl od nich je Prchalova kapitola především teoretická – zabývá se konceptem bezpečnostního prostoru jako možností interdisciplinárního přístupu v současné vědě. Po představení tohoto konceptu následuje část, v níž autor uplatňuje daný rámec na studium Pernštejnského dominia v 16. století. Studie tak přináší řadu podnětných myšlenek, které mohou být inspirativní

1 Petr VOREL (ed.), *Pernštejnové v českých dějinách. Sborník příspěvků z konference konané 8.–9. 9. 1993 v Pardubicích*, Pardubice 1995.

i ve světle současné debaty o bezpečnosti. Zároveň autor přichází s odvážným přirovnáním dominance oprávněnosti obrany před útokem v průběhu věků, k tzv. dlouhému trvání (*longue durée*) Fernanda Braudela.² Z těchto důvodů by snad bylo vhodnější publikovat studii samostatně, neboť svou povahou do této kolektivní monografie plně nezapadá, a zároveň otevírá prostor k odborné diskuzi.

Třetí kapitola Marie Ryantové je fakticky edicí pramene, již předchází přibližně sedmistránková studie objasňující historický kontext. Jedná se o tištěnou zprávu o vojenských zásluhách Jana z Pernštejna a o využití jeho vlastního vynálezu tzv. „perštejnské petardy“. Vzhledem k tomu, že jde o edici pramene, kapitola se rovněž výrazně vymyká charakteru ostatních příspěvků, byť tematicky i chronologicky zapadá do cílů publikace.

Od čtvrté kapitoly, jejíž autorem je Pavel Marek, působí monografie celistvěji a jednotlivé kapitoly na sebe tematicky navazují. Celým příběhem se jako nit vine mozaika vztahů Pernštejnů se španělskými rody usazenými v Itálii a mocensko-politické prostředí této doby. Když Josef Janáček psal o tzv. „Pernštejnském salonu“, předpokládal vazby perštejnských šlechticů především na španělské diplomaty,³ ale Pavel Marek výzkumem ukázal, kam až sahal politický vliv žen v perštejnské rodině a jak dalekosáhlé důsledky měly vdavky s vhodně vybranými zahraničními šlechtici. Autor tak prezentuje dosavadní výsledky výzkumu a tyto sňatky přibližuje na příkladu Františky z Pernštejna a Marty Polyxeny z Fürstenberka. Vysvětluje jejich politické důvody a dopady na sňatkovou strategii a politiku rodu zubří hlavy. Uvádí, že tyto svatby napomohly řešení sporu o italské Piombino, do něhož byla osobně zainteresována také Polyxena z Lobkowicz.

Tento spor je tématem následující kapitoly Zdeňky Horáčkové. Autorka popisuje jednotlivé fáze jednání, způsob intervencí od Polyxeny z Lobkowicz i pozdější zapojení kardinála Dietrichštejna do sporu. Studie přirozeně navazuje na předchozí text a dále rozvíjí zvolené téma. Zdeňka Horáčková mapuje celý spor o Piombino až do jeho konce a vysvětluje, proč snaha Polyxeny prosadit udělení knížectví její příbuzné, zůstala nakonec neúspěšná.

Druhý oddíl knihy začíná šestou kapitolou, která je věnována Polyxeně z Lobkowicz, respektive knize, která je jí historicky připisována. Ačkoliv Soňa Černocká rozebírá jeden konkrétní pramen, nejde o edici, nýbrž o odbornou studii. Analyzovanou knihou je kuchařka, jejíž autorství je tradičně spojováno právě s Polyxenou. Soňa Černocká velmi přesvědčivě analyzuje celý pramen a dokazuje, že autorství bylo Polyxeně

2 Fernand BRAUDEL, *The Mediterranean and the Mediterranean world in the age of Philip II.*, New York 1973.

3 Josef JANÁČEK, *Ženy české renesance*, Praha 1976.

přičítáno mylně. Analýza je provedena nejen z historického hlediska, ale zahrnuje také obsahové a grafologické aspekty. Nadto se autorce podařilo identifikovat možného skutečného autora v řadách lobkowiczských úředníků, ač sama připouští, že její výzkum nebyl na tuto otázku primárně zaměřen a že by si tato hypotéza vyžádala další zkoumání. Přestože kapitola vyvrací Polyxenino autorství, přináší o její osobě mnoho zajímavých informací.

Autorka další kapitoly, Blanka Kubíková vnímá Polyxenu z Lobkowicz jako jednu z osob, které podstatně rozšířily původní pernštejnské obrazové sbírky. I tato kapitola tematicky navazuje na předchozí studii. Autorka se zabývá složením obrazové sbírky a rovněž problematikou určování totožnosti zobrazených osob. Ve své studii upozorňuje na obtíže spojené s jejich identifikací a poukazuje na některá problematická ztotožnění šlechticů. V několika případech navrhuje vlastní opravy či zpochybnění dosavadních identifikací. Kromě autorství obrazů a určování totožnosti portrétovaných osob se věnuje také módě, kterou využívá k dataci jednotlivých portrétů a zároveň jako nástroj k ověření totožnosti zobrazených.

Módě se věnuje také následující kapitola Mileny Hajné, která zkoumá oděvy Pernštejnů a jejich příbuzných na základě analýzy pernštejnské obrazové sbírky. Autorka popisuje španělskou módu, kterou do českého prostředí přinášela rodina Pernštejnů, zejména španělská manželka Vratislava z Pernštejna, Marie Manrique de Lara a její dcery. Věnuje se typickým prvkům španělské módy v odívání i způsobům, jimiž si šlechtičny tyto oděvy opatřovaly. Na základě těchto poznatků demonstuje propojení španělského a císařského dvora, a zároveň rozšiřování španělské módy prostřednictvím krejčích, kteří přicházeli ke dvoru a šili i pro šlechtu na něm působící.

V deváté kapitole se Jaroslava Kašparová zaměřuje na pernštejnskou knižní sbírku a možnosti virtuální rekonstrukce jejího původního rozsahu. Základ této knihovny položil již Vratislav z Pernštejna a zejména jeho žena, Marie Manrique de Lara. Významným způsobem ji rozšířila Polyxena z Lobkowicz, a to prostřednictvím rožmberského dědictví, které připojila ke knihovnímu fondu rodu Lobkowiczů. I tato kapitola tematicky navazuje na předchozí texty. Autorka se sbírkou zabývá z hlediska jejího obsahu, tak i jazykového složení. Věnuje se rovněž historií vzniku knihovny a jejím jednotlivým umístěním až do současnosti. Sleduje i putování některých svazků, které byly z knihovny rozptýleny a dnes se nachází na různých místech.

Poslední kapitola Václava Grubhoffera se týká sbírky jazykových italik Ferdinanda Augusta Leopolda z Lobkowicz. Autor se zabývá důvody odklonu od španělsky psaných knih a příklonem k literatuře v italském jazyce. Sbírkou zkoumá po obsahové stránce a komparuje ji nejen se zájmy samotného knížete, ale také s knihovnou jeho příbuzné, kněžny Marie Ernestiny z Eggenbergu. Pozornost věnuje i okolnostem, za

nichž mohl kníže některé z knih získat. Ačkoliv tato knižní sbírka historicky navazuje na původní pernštejnský fond a kníže byl přímým potomkem rodu Pernštejnů, kapitola se tematicky částečně odchyluje od rámce celé publikace. Zabývá se totiž mladším obdobím přelomu 17. a 18. století a její návaznost na předchozí kapitoly je tak výrazně slabší.

Kolektivní monografie *Pernštejnové v evropských dějinách* usiluje o interdisciplinární pojetí dějin významného šlechtického rodu v širším evropském kontextu. Zatímco první část publikace se soustředí na politické, diplomatické a rodinné vazby Pernštejnů, druhý oddíl se zabývá kulturními projevy, zejména sbírkotvornou a mecenášskou činností rodu. Přestože některé kapitoly tematicky či metodologicky z rámce mírně vybočují (zejména druhá, třetí a závěrečná), většina studií na sebe logicky navazuje a podporuje celkovou linii výkladu. Je však třeba zdůraznit, že všechny texty mají své opodstatnění – dokládají snahu autorů zachytit širší možných výzkumných přístupů napříč různými obory. Největším přínosem publikace je interdisciplinární přístup, který propojuje historií, dějiny umění, kultury a knihovědu. Tento přístup vede k daleko plastičtějšímu a hlubšímu obrazu rodu, než by bylo možné dosáhnout prostřednictvím klasických metod. Autoři pracují nejen s literaturou, ale zejména s primárními prameny, které podrobují kritické analýze. Díky tomu jsou schopni korigovat řadu starších interpretací a posunout bádání o rodu Pernštejnů dále. Přestože některé kapitoly (např. Vítězslava Prchala nebo knihovědné příspěvky v závěru) mohou být pro širší publikum náročnější, monografie není určena výhradně odborníkům. Osloví i širší veřejnost se zájmem o dějiny šlechty, kulturní dějiny raného novověku a proměny šlechtické reprezentace. *Pernštejnové v evropských dějinách* tak představují inspirativní a odborně fundovaný příspěvek, který dokládá, jakým způsobem lze zkoumat šlechtické rody v evropském měřítku, s důrazem na detail, prameny a mezioborový dialog.

Mgr. Kateřina Jochová

Historický ústav

Filozofická fakulta

Univerzita Hradec Králové

Rokitanského 62, 500 03 Hradec Králové III

Česká republika

katerina.jochova@uhk.cz

ORCID: 0009-0008-3083-8492